

ЙОРДАН РАДИЧКОВ КАСТЕЛ

chitanka.info

Ако читателят иска да произнася правилно думата кастел, то той ще трябва да постави ударението на последната сричка; човекът в нашия разказ се казва Пешко, а виното се казва кастел.

Ние, хората, сме много наивни, като смятаме, че всичките ни страсти водят началото си от пещерния човек, и особено силно подчертаваме това винаги щом стане дума за лов. Ако погледнем нашия Пешко, то ние тутакси ще се убедим, че той не само няма никаква връзка с пещерния човек, ами аз не знам дали изобщо е чувал през живота си неща за пещерни хора. Той бе дребен човек, с малка гръдна обиколка, на военната комисия даде нисък коефициент и отби службата си в трудовите войски. Беше късо с меки коси — почнали вече да оредяват на темето — с уши меки, характер също тъй мек, очи възсинкави. Жена му не се отличаваха с кой знае какви данни, беше възгрозна, но дебела — качество достатъчно, за да изпълва и удовлетворява Пешковите очи. Обичаше да ходи на лов — ако имаше двама ловци в полето, той винаги ставаше трети, прехвърлил през рамо една стара туловка, пълна със саморъчни обковки, ръждива като лисица, която при всеки изстрел изреваваха страховито и се скършваше сама на две половини, по причина на което другите ловци гледаха да са винаги по-далечко от Пешко, щото не се знаеше дали при някой изстрел туловката няма да се пръсне, разкъсвайки самоделните обковки на своя стопанин. Патроните си правеше сам, по джобовете му винаги се намираха барутни останки, смесени с тютюн, и кога свършваше цигарите си, събираше прахоляк от джобовете, свиваше дълга цигара, разпалваше я, меките му уши потъваха в гъст дим, а цигарата пращи, фучи и съска. Човек ще помисли, че ей сега ще експлодира в Пешковите уста; Пешко обаче никакво внимание не обръща на фученето, паф-паф, разпалва я, цигарата дими и святка, от време на време рече: прас! и изхвърли гъст пушек от себе си. Пешко се навежда напред, надниква през пушека и внимава дали отнякъде внезапно няма да рипне заек. „Тия пусти зайци — викаше той — винаги ми изрипват внезапно!“

Рядко улучваше, но винаги се връщаше със заек, щото другите ловци му даваха. Макар и слаб ловец, той бе добре дошъл във всяка ловна дружина, носеше убития дивеч, палеше големи огньове, печеше месо върху жаравата, подпомогнат от Ойчи или от някого от Татаровите, поеше кучетата с вода, а ако ходеха на едър дивеч, той бе

неизменният каруцар. Обичаше лова с гончета и щом пуснеха кучетата в гората, тъй много се въодушевяваше от лая им, че можеше заек да мине през краката му, без да го забележи. Нищо друго не радваше неговото ухо тъй силно, както смесеният хор на кучешките гласове в гората. Който е бил в гората на лов с кучета, знае какво е.

Боже, какъв писък, какъв рев, каква изненада се чува в началото, когато кучетата поемат от местността Аврамови ръкавици, превалят през оброчищата и старовремските лозя на Бибино лице, после кучетата се закрепят на пресните дири, па като вземат да се настройват, па гласовете почнат да се застигат един друг, изпреварват се, догонват се, ще си помислите, драги читателю, че сто ансамбъла на Филип Кутев са влезли в гората, и дум! дум! — отекват изстрелите, сякаш с тъпани се мъчат да въведат някакъв ред или да турят ритъм в кучешките гласове. Пешко стои в края на тънка пътека и с всичките си сетива попива еката на гората. Песовите летят сляпо и псуват на майка всичко живо в гората. Ох! ох! — стене някое старо куче, млади кучки пицят истеричаво, същински нестинарки, нагазили в жаравата на есенната бакърена шума, а веднъж Пешко слушаше как някакво старо куче през цялото време викаше из гората: „Ох, на дяда!“ и кога излезе на Пешковата пусия, човекът видя, че кучето е мокро като кокошка и че нищо не гони пред себе си. Кучето, щом видя ловеца, спря да вика: „Ох, на дяда!“ и го погледна глупаво и сконфузено... Който е бил в гората на лов с кучета, знае какво е! То е неопишимо!

А още по-неопишима работа са самите ловци... Но то трябва да се види, драги читателю, не трябва да се описва.

Мечтата на Пешко беше да убие глиган. Много пъти бе участвал в лова на едър дивеч, на два или три пъти бе видял отдалеко див свине, но нямаше sluка да му излезе диво прасе на изстрел. Ако се случеше да убият, Пешко си отскубваше малко четина, напъхваше я в джоба си и дълго по джобовете му се валяше свинска четина, но по невнимание, като си свиваше цигари от останките по джобовете, изпушваше и четината. Когато удареха диво прасе, Пешко още при влизането в селото изгърмяваше с пушката във въздуха и тъй стегнато държеше юздите на конете, без да спира да ги обработва с камшика, че добичетата подлудяваха и цялата им кожена амуниция почваше да попуква застрашително. В единия ъгъл на Пешковата уста дими цигара, на едното рамо е прехвърлена почервенялата от ръжда и

разкрасена със самоделни обковки туловка, каскетът, то се знае, че е обърнат назад с козирката, отзад в каруцата тъмнее като градоносен облак дивото прасе и очите на всички са обърнати към този градоносен облак и към застиналия прав в каруцата човек. На Пешко му е достатъчно, че кара в селото убитото прасе и всички са обърнати към него. Тълпа ловци, въоръжени до зъби, крачи зад каруцата, помежду ловците линкат уморени кучета, тънък прах догонва каруцата, но не може да го догони, а над всичко туй продължава да стърчи Пешко и да попоглежда със светли очи. И всичко е прекрасно и в най-висша степен забележително, ако не е този пуст въпрос, зададен на Пешко откъм някой двор: „Ти ли бе, Пешко, я гътна тая работа!“ Въпросът е дважд по-страшен, защото освен въпрос той съдържа в себе си най-различни оттенъци на изненада, ирония, пълно неверие, учудване, тънка селска подигравка и прочие.

Ех, мале ле, ще се случи някой ден и на Пешко да връхлети най-големият глиган на Мойсеево бранище и като попита пак някой: „Ти ли я глътна тая работа?“, Пешко няма и да погледне към подпитващия, щото цялата тълпа отподире му ще сочи към него и ловците един през друг ще обясняват на подпитващите: „Пешко бе! Пешко, значи, като го трясна в дола на Мойсеевото бранище, та в свирепата си агония съсипа половин декар сечина!“ На тия, дето подпитват, така ще им се откачат челюстите и ще увиснат от изумление, че сума време ще стоят покрай оградите с отворени уста. И Пешковица ще зяпне от изненада, кога види, че мъжът ѝ възвива с каруцата, влиза право в тесния двор, каруцата пълна чак горе до ритлите със страшен четинест звяр, страшна зурла се подава от каруцата и още по-страшни глиги стърчат от зурлата. Нисък му бил коефициентът на Пешко, хайде де!

Тъй Пешко си прехвърляше през ума една подир друга картините и трябва да кажа тук, че доста сполучливо ги подреждаше. Влизаше с глигана в двора, оглеждаше от височината на каруцата победоносно своята слисана, възгрозна, но дебела жена и дотук въображението му се изчерпваше. Много ли, дето си мечтаеше, та sluка ли имаше, но един ден в споменатото Мойсеево бранище на него наистина налетя глиган.

Тоя ден в Мойсеевото бранище ловуваха дружините на три съседни селища, народ много се бе насъбрал, имаше хора и от Рабиша, една част отделиха за гоначи, другата част разпределиха по пусиите.

Пешко се колебаеше дали да иде с гоначите или да застане и той на пусия, накрая реши да изпрати Ойчи, а той да остане на пусия и макар че мястото не беше много удобно, избра си все пак прикритие зад два цера и зачака. Дол, ниска сечина, трънак — ето това виждаше пред себе си. По-хубавите места, с открити просеки, ги заеха другите ловци. „Където ти е слуката, там!“ — рече си Пешко и зачака, заслушан във виковете на гоначите. По едно време на другия край на Мойсеевото бранище отекнаха два изстрела. Пешко си помисли, че пак на някой друг му излезе късметът, и в този миг чу шум откъм лявата си страна. Нищо не се виждаше в гъстака, но шумът все повече и повече се усилваше, летните ластари на сечината се заклатиха и пред човека изникна в цялата си дължина глиган с полегати, прилепнали уши. „Боже!“ — помисли си Пешко, а пушката тутакси изрева. „Боже!“, животното се блъсна в гъсталака, заплете се, падна, взе да квичи и да ломи крехката сечина. Най-близките ловци изоставиха пусиите си, хукнаха към Пешко и докато той напълни отново пушката си, неколцина вече бяха обградили глигана със зареденото си оръжие, но никой не стреля, защото животното издъхваше сред стъпканата сечина. Един по един идеха нови ловци, някои питаха отдалеко какво стана, отговаряха им: „Падна! Падна!“ Питаха кой е стрелял, какво паднало, отговаряха им гласове из гората, че Пешко е стрелял, глиган е паднал, има триста кила най-малко, а глигите му били един лакът дълги и въобще опасна работа, говореха тия, дето се бяха скупчили край глигана, а Ойчи, сияещ и въодушевен, мереше колко педи е дълъг, колко е широк и прочие. Пешко беше като зашеметен, Ойчи откърши клонка с дъбова шума, напои шумата с кръвта на животното, закичи с тая шума капата на ловеца и Пешко изведнъж се оказа в центъра на трите ловни дружини. Ръкостискания, разпити, възкличания — то край нямаше всичко това. Млади ловци се заловиха кой за ухо, кой за крак, кой за опашка, с пъшкане затътраха глигана да го измъкнат от сечината горе до поляната, където беше каруцата и бивакът. Едва го натовариха в каруцата, трябваше да свалят едната ритла, да я турят полегато и по нея да избутат нагоре глигана.

Ако друг път Пешко палеше огън и печеше мяса, то сега той не посегна ни към огъня, ни към месото, ами седеше върху меката суха шума с дъбовата китка на капата, попоглеждаше към каруцата и за десети или двадесети път разказваше как точно се е случило всичко.

Трийсет-четирийсет души седяха в кръг около огъня (по дърветата около тях висяха окачени пушки и раници), манерки и стъкла с вино се въртяха в кръг, ядеше се и се пиеше, а Пешко разказваше как не харесал пусията си, как чул два изстрела в другия край на Мойсеевото бранище, как веднага след това чул, че сечината шуми, после глиганът се появил внезапно и след прицелването пушката изревала: „Тряяаас!“, звярът паднал и Пешко знаел, че ще падне, щото като изгърмал с туловката, усетил как при изстрела туловката го потупала одобрително по рамото, като че му вика: „Ашколсун, Пешко, браво!“ И като изчерпва всичко до дъно, най-малката му подробност, Пешко поради мекия си и добродушен характер полегва на едната си страна край огъня, подпрян на лакът, и отстъпва на Торлаците да разкажат и те по някой свой спомен. Торлаците, изглежда, само това чакат, започват един през друг да си разказват спомени — кои страшни, кои смешни, но нито един тъжен. Жаравата тлее, месото на дългите шишове добива бакърен оттенък, вината вървят едно подир друго или едно през друго, защото, ако някой хареса нечие вино, позадържа манерката по-дълго при себе си.

От Пешковото селце носят памидови вина и отел, ловците от съседното село са се запасили с по-тежки вина, а тези от Рабиша извадиха едно вино, меко и пивко, след всяка глътка усещаш жажда. Пешко отпива, пробва и започва и той да позадържа виното на другоселците от Рабиша при себе си. Гората пламти с есенните пламъци на шумата, дими, въздиша, конете пръхтят приглушено, глиганът лежи с цялата си мощ, изпълнил каруцата до ритлите, обърнал заканително глигите към ловците. Пешко тъй е полегнал, че го вижда целия пред очите си на фона на пламналата гора. Блаженство се разлива по цялото му тяло и като отпива от непознатото пивко вино, той се усмихва загадъчно. Много рядко се случва на човек, когато му стане от нещо приятно, след туй да му стане още по-приятно. Обикновено, щом изпаднеш в добро разположение на духа, нещо се изпречи на пътя ти, драги читателю, за да разруши това добро разположение. Но на Пешко му става все по-приятно и по-приятно, защото той е щастлив. Когато човек е щастлив, му трябва или целият свят, или никой: на Пешко му е необходим целият свят.

Мъжете ядат и пият, край огъня става все по-шумно и по-шумно.
— Какво е това страшно вино? — пита по едно време Пешко.

— Не е страшно — обаждат се ловците от Рабиша. — Това е старовремска лоза, държиме още по някой и друг декар от нея, щото правим хубаво вино. Съвременната лоза не може да ти даде такво вино. Това вино се казва кастел.

— Бравос, кастел! — казва Пешко. — Ние също гледаме една старовремска лоза, в Бибино лице и в Аврамови ръкавици, отел, но не е нейното вино така хубаво, стипчиво е и като пиеш, се подсещаш, че жена ти е грозна, че оградата на градината е паднала и покривът на сайванта тече, та тебе да препокриваш керемидите. Туй, вашето вино, не те подсеща за такива работи, хубаво е и е вкусно като чужда булка. Бравос, кастел!

Ловците почват да обсъждат различните сортове вина, всички без изключение са възхитени от виното кастел, щото като го пие човек, изпада в пълно блаженство и на душата му става леко и светло. Има бунтовни вина, на третата чаша човек се хваща за револвера (това е било едно време, когато хората са носели револвери), а по-късно се хваща за ножа или почва да се удря с юмруци по юнашките си гърди; има меланхолични вина, тъжни — колкото повече отпива от тях човек, толкова по-скръбно става на душата му; и заядливи вина има, половин кана е достатъчно да изпиеш от такова вино и да почнеш да гледаш заядливо на целия свят. Сега, казва Ойчи, „Винпром“ ти прави едно вино, както и да го пиеш, все ти е равно и сърцето никак не се развеселява. Обаче тия вина напиват... Като се впускат да обсъждат вината, ловците се сещат, че има така също женски вина, има чисто мъжки вина, вина трапезни и тежки, те приспиват човека хубаво, без сънища, само че след съня усещаш жажда. Но това, кастел, е като че бамбашка, пиеш го, понася те леко през пламтящата есенна гора и уж е тихо, а чуваш как из доловете на Мойсеевото бранище, под сурдинка, едва-едва пеят стоте ансамбъла на Филип Кутев, и ако се втренчиш по-усърдно, дори можеш да забележиш как между дърветата се мяркат приветливи, срамежливо усмихнати, невестите от ансамблите.

Не знаей дали всички чуваха женските гласове от долищата, както ги чуваше Пешко, полегнал на едната си страна, обърнал каскета назад с козирката. Каруцата с глигана плува някъде из въздуха, Мойсеевото бранище и то плува, трепти, срамежливи невести попогледват срамежливо иззад дърветата, все към Пешко попогледват, а той примигва небрежно и една тънка въздишка се изтръгва по посока на

гората: „Ех, кастел, кастел!“ И кой знае още колко дълго би лежал човекът край посиняващата жаравя, потънал в своето блаженство, ако ловците не се размърдаха, не се надигнаха от земята почнаха да презрамчват пушките си и да сочат към Мойсеевото бранище. Пешко дочува гласовете им, сякаш това са гласове, стигащи до него от друга цивилизация: една женска с две малки била минала към другия край на бранището, нека да направят там една гонка и да натурят гъсто пусиите, пък тоя глиган Пешко да го кара с каруцата в селото. Там и лисица може да излезе, усойно е и е гъстак, а глиганът през това време нека върви с каруцата: „Ей, Пешко, Пешко — подвиква му Ойчи, — хайде, горски човеко!...“

Изправя се Пешко и щом се изправя, Мойсеевото бранище се накланя така застрашително, че за малко не изсипва всички ловци в дола. „Бре!“ — рече Пешко и тупна с крак земята. Млади ловци запрягаха конете, окачиха дизгините на климията и конете понесоха по черния горски път глигана. Пешко размахва капата си. „На sluка!“ — рече на ловците и олюлявайки се подир каруцата, запря една стара песен, в която молеше Елена да му отвори прозореца, за да си запали цигарата. „И правилно — рече си той, — съвсем правилно, значи!“

Ловците потънаха в гората, сякаш с един замах някой ги помете от поляната. Каруцата трополеше меко по пътя, глиганът се поклащаше между ритлите, Филипкутевите ансамбли се изсмяха в дола: хо-хо-иии! Пешко се сети за цигара, порови из джобовете си, цигари нямаше, но имаше тютюнев прах, останки от барут и свинска четина, та събра всичко това в една шепя, сви си цигара и запуши. „Прас, прас!“ — викаше цигарата и хвърляше искри във всички посоки. Пътят играеше под нозете на човека, изместваше се ту вляво, ту вдясно и така неочаквано и шеговито го правеше, че на два или на три пъти Пешко трябваше да блъска с рамо някое дърво и да се улавя за него, докато пътят престане да играе под нозете му. Тогава той виждаше в дъното между дърветата каруцата с глигана, животното блъскаше застрашително с глигите си насреща му. „Аз го, значи, тряснах, Кастел — говореше Пешко. — Така го, значи, тряснах, че пушката ми чак онемя и ме потупа леко по рамото, бравос, значи, искаше да ми каже! Дааа!“

Той пак запря песента за Еленка, помоли я да му отвори прозореца, за да си запали цигарата, млъкна и рече: „Правилно,

значи!“ По едно време му се счу, че заедно с него и някой друг върви по меката пепел на пътя, обърна се, но никакъв човек нямаше. Усети, че коленете му омекват, рече си, че е време да се качи в каруцата. Олюлявайки се и криволичейки по горския път, той лека-полека настигна каруцата, потупа добродушно и крайно миролюбиво глигановата муцуна, хвана се с ръка за ритлата и се опита да се качи в каруцата. Някой ли, нещо ли го подръпна отзад за сетрето, Пешко изпусна ритлата и крайно изненадан, се обърна да види кой го е дръпнал. Никого нямаше. Пак забърза напред, хвана ритлата, но преди още да повдигне крак, пак нещо го дръпна за сетрето. Пътят тук имаше лек наклон, конете ускориха ход, минаха в тръс и изведнъж Пешко се стресна да не би конете и каруцата с убития глиган да му избягат, затуй напрегна всичките си сили, настигна каруцата и се опита с един отскок да се качи в нея. Но онуй пак го подръпна за сетрето и той се изтърва от ритлите. Добродушието върху добродушното му лице се смени с усмивка, възсинкавите му очи се изпълниха със светлина и Пешко се закани с пръст: „Ей, кастел — рече той, — пусни ме да се кача в каруцата. Глей го ти какъв шегобиец е тоя кастел!“

Конете с лек тръс отнасяха каруцата. Пешко и той с лек тръс се понесе по пътя, гората и тя започна да тича заедно с него. Филипкутевите ансамбли запяха в дола, дълбоки въздишки се изтръгваха от гъсталаците на Мойсеевото бранище и когато човекът настигна отново каруцата и се хвана за ритлите, видя закана в обърнатата към него свинска зурла. С един скок се опита да се качи, но онуй отзаде пак го подръпна, човекът усети как потъва в меката пепел, как се преобръща и се търкулва върху меката горска шума, а конете, внезапно подплашени от нещо, се впускат в галоп през гората. „Еииии!“ — извикаха невестите от дола и млъкнаха. „А!“ — рече си Пешко, изненадан от туй, че цялата гора се върти, накланя се на едната си страна, после се накланя на другата си страна, мъчи се да се изправи, пак се накланя, завърта се леко, пламти с пъстрата си шума. Далечно в съзнанието му трополи каруца и въображението вижда как каруцата се отдалечава заедно с озъбения, настръхнал в своята свинска смърт глиган. Две глиги блестят на залеза на слънцето, после тънка мъглица се спуща над тях, в мъглицата човекът се мъчи да извика: „Кастел, ей, кастел!“, но само помръдва с устни, обръща се на едната си страна и омекналото Пешково лице търси прохладата на горската

възглавница. Мека шума е нападала между дърветата и тъй дъхава и примамлива е нейната постеля, че човекът се отпуска в постелята и заспива мигом, като че убит с пушка... Светът престава да съществува...

Всъщност светът, драги читателю, не е престанал да съществува. Късно вечерта бабички минаха по пътя през Мойсеевото бранище, бяха ходили на дарак и понеже ги бе страх от гората и от вероятността да ги пресрещнат разбойници, говореха високо помежду си. Казах говореха, но то не е съвсем точно, бабичките просто си викаха една на друга в ушите било от страх, било заради това, че са малко възглухи и по няколко пъти си повтаряха едно и също изречение, като например „Господ да ме убие, втори път се не фащам на такава навалица, на тоя пусти дарак навалица като на воденица! Като на воденица, викам, навалица, да ме убие господ, ако се фана втори път на такава навалица!“ Бабичката, на която обяснявах навалицата на дарака, питаше: „Коя навалица?“ — „Голема навалица — викаше другата бабичка в ушите на питащата. — Като на воденица!“ — Оная клатеше глава и след известен размисъл пак питаше: „Коя воденица?“, та трябваше отново да ѝ обясняват всичко относно навалицата.

Тъкмо тия бабички, идващи от дарака и малко наплашени да не би в Мойсеевото бранище да ги пресрещнат разбойници, събудиха Пешко и го извадиха от дъното на съня. Щом си отвори очите, звездното небе залепна за очите му, тъмна гора и женски гласове го обградиха. Всичко това се смеси в мътилката на невестини песни и смях, на глиган, на срамежливи усмивки, на някой си с някакво си име Кастел, коне и каруца му се мярнаха в съзнанието и още съвсем сънен, и още нестъпил на земята, човекът се провикна в Мойсеевата тъмна гора: „Ей, Кастел! Касте-е-ел!“ Леки стъпки прошумяваха зад него, обърна се, една вейка се поклащаше. Кой избяга оттук? — помисли си човекът, но не можа да си отговори, защото в този, миг бабичките писнаха кански и хукнаха през гората. Гласовете им стигнаха до него като гласове на вещици и Пешко все още не можеше да проумее в своята съненост как тия хубави невести, дето тъй хубаво пееха в дола и го попоглеждаха срамежливо иззад дърветата, изведнъж се превърнаха във вещици? И къде се е дянал оня Кастел, дето все го подръпваше за сетрето и го възпря да не се качва в каруцата и го остави в гората, и какво се е случило, и...

И той изведнъж разбра къде е, какво се е случило и прочие; и понеже беше добродушен и незлоблив човек, Пешко се усмихна на себе си. Казахме още в началото, че бе къосе с коси меки, уши меки, характер също тъй мек, очи възсинкави. В селото знаеха, че се бе изгубил в Мойсеевото бранище, но никой не знаеше какво се бе случило с него. Забелязаха само, че върху лицето му бе легнал отпечатъкът на тъжна мечтателност и много често, като излизаха на лов, ловците го виждаха да седи, турил между коленете праисторическата си туловка, разсеяна усмивка играе по лицето му, а възсинкавите очи се вторачват към дола и се изпълват със светлина... От онова време човекът престана да бъде Пешко, защото всички започнаха да му викат Кастел. Старовремската лозова пръчка изчезна, драги читателю, и сега всички ние пием вина — ни мъжки, ни женски, ни тъжни, ни бунтовни, ни заядливи, ни весели, а пък още по-малко мечтателни, дето ще те повдигнат от земята и ще те понесат леко през пламтящата гора на Мойсеево бранище, ще изпълнят със светлина цялото ти същество и ще те превърнат почти в неземан човек.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.